

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.147 у Львівському національному
університеті імені Івана Франка,
доктору історичних наук, доценту, завідувачу
кафедри археології та історії стародавніх
цивілізацій
Львівського національного університету
імені Івана Франка
Онищуку Ярославу Івановичу

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Райтаровської Наталії Григорівни

ВІЙСЬКОВІ ПОХОДИ СΚЬΟΛЬДУНГІВ У VII–X СТ.

Епоха Вікінгів – ключовий період у формуванні середньовічних Європейських держав. Особливе значення у зв'язку з цим набуває різностороннє комплексне вивчення ролі окремих скандинавських королівських династій у цьому процесі. Дана проблема в українській історіографії донедавна залишалась практично недослідженою. Тому рецензоване дослідження є важливою науковою проблемою сучасної української історичної науки.

Авторка детально проаналізувала всі відомі на сьогодні писемні джерела з історії слов'ян та скандинавів для того щоб адекватно представити історичне тло формування та військової діяльності представників династії Сκьольдунгів. Вірно обрано та належно обґрунтовано хронологічні межі роботи – VIII – кінець X ст., що, загалом, співпадає з періодом епохи вікінгів у Європі. Слід відзначити, що даний період в археологічному плані практично не вивчений на тій території, що могла б скласти ядро т.зв. Руського каганату. Тому подане в роботі обґрунтування локалізації каганату на території Середнього Подніпров'я є важливим підґрунтям для

продовження пошуків слідів діяльності цього ранньодержавного утворення археологічними методами.

При виконанні дослідження дисертантка керувалась загальнонауковими принципами історизму, об'єктивності, всебічності, комплексності джерел, які дозволили їй належно розкрити військові походи династії Скьольдунгів. використала методи аналізу, синтезу, дедукції, індукції, періодизації, узагальнення; спеціально-історичних: історико-хронологічного, проблемно-історичного, критичного аналізу джерел. Важливим є застосування лінгвістичних методів. Однак, у роботі недостатньо враховано досягнення сучасної археології. Попри це даний методологічний інструментарій дозволив неупереджено та ґрунтовно дослідити порушену проблематику. Відповідно, було досягнуто необхідної для цього типу робіт наукової новизни.

Структурно робота складається з п'яти розділів (одного теоретичного й чотирьох дослідницьких), побудована за проблемним і, частково, проблемно-хронологічним принципом. У першій частині дисертації здійснено скрупульозний аналіз джерельного матеріалу, на основі чого послідовно проаналізовано особливості військово-політичної діяльності представників династії Скьольдунгів на теренах Європи. Безперечно, одним із найважливіших досягнень у цій площині було утворення окремого територіального анклаву Денло та подальше включення його до складу данської імперії. Логічно завершує дослідження аналіз озброєння та військової тактики вікінгів.

Важливим досягненням дисертантки є ґрунтовний огляд сучасної, переважно, англомовної зарубіжної історіографії з досліджуваної проблеми. Це дозволило їй належним чином представити військово-політичну діяльність представників династії Скьольдунгів у Західній Європі.

Попри достатньо високий рівень рецензованої дисертації, можна зробити низку зауважень. Зокрема, є певні неточності стосовно формулювання мети роботи та предмету і об'єкту дослідження.

Завдання дисертації полягає у тому, щоб дослідити а не вивчити суть проблеми. Також об'єктом дослідження має бути діяльність представників династії Ськьольдунгів, адже особистості – це суб'єкти, а не об'єкти. Невдалим є формулювання предмету дослідження: «особливості походів представників династії Ськьольдунгів у VII–X ст. у різних країнах тогочасної Європи» Особливості не можуть бути предметом дослідження, тому що їх ще потрібно з'ясувати.

Також в «українській» частині дослідження не враховано увесь спектр археологічних знахідок, які опосередковано підтверджують стале перебування на цій території представників скандинавської еліти. Зокрема не враховано, як низку давніх знахідок (наприклад, як меч X ст. з Пляшевої, знамените князівське поховання в човні у Галичиній могилі), так і новіших (наприклад, зібраних на землях Південного Побужжя), які свідчать про паралельне освоєння вікінгами обидвох шляхів із Прибалтики до Чорного моря: Дніпровського та Дністровсько-Бузького.

Попри ґрунтовний аналіз закордонних досліджень упущені згадки про важливі досягнення українських вчених. Зокрема, усталений на сьогодні і науці факт існування Новгороду лише з другої половини X ст. в Україні вперше свого часу довів Юрій Диба. Вказаний дослідник уже давно заявив про себе, як професійний історик-медієвіст. Попри його окремі новаторські ідеї, що поки недостатньо сприйняті в історичному середовищі, йому належить чимало цікавих і неординарних досліджень. Зокрема, тісно пов'язане із діяльністю скандинавів на Русі його недавнє ґрунтовне монографічне дослідження витоків українського герба – Тризуба, яке з великим інтересом зустрінuto, насамперед, провідними українськими професійними істориками-геральдистами.

Проведені Н.Г. Райтаровською дослідження виконані на відповідному для робіт цього типу науковому рівні. Зроблені дисертанткою висновки оприлюднені у 10 наукових публікаціях, в т.ч. одному виданому за кордоном.

Також слід відзначити, що у дисертації та публікаціях Н.Г. Райтаровської не виявлено порушень академічної доброчесності – плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Дисертаційна робота Райтаровської Наталії Григорівни відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. “Про затвердження Вимог до оформлення дисертації” та п. 6 “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

Наведені у відгуку аргументи дають усі підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Райтаровської Наталії Григорівни «Військові походи Скьольдунгів у VII–X ст.» є завершеною самостійною працею, яка виконана з дотриманням усіх вимог, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 “Гуманітарні науки” за спеціальністю 032 “Історія та археологія”.

Офіційний опонент

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини

Національного університету

”Львівська політехніка“

С.В. Шеломенцев-Терський